

УДК 372.881.111.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-3-30>**Ірина ШВЕЦОВА,***orcid.org/0000-0002-6801-5204**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри англійської мови у судноводінні**Херсонської державної морської академії**(Херсон, Україна) isvecova581@gmail.com***Валерія БОНДАРЕНКО,***orcid.org/0000-0001-5004-9855**викладач кафедри англійської мови в судноводінні**Херсонської державної морської академії**(Херсон, Україна) valeo2valeo@gmail.com*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПОТРЕБ

У статті обґрунтовано ідею, що курс англійська мова загального вжитку (АМПС) має підготувати студентів до професійного сектору. Дослідження мало на меті вивчити потреби здобувачів освіти, які навчаються відповідно до програми «Морська англійська мова для майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами». У ході дослідження використана стратегія змішаних методів, яка включає як кількісні, так і якісні дослідження. Статтю присвячено дослідженню пізнавального інтересу до предмета «Загальна англійська та спеціалізована морська англійська мова». З'ясовано необхідність вивчення кожної навички англійської мови (говоріння, читання, аудіювання, письмо). На підставі аналізу встановлено, що більшість здобувачів освіти вивчає англійську мову з метою кар'єрного зростання. Авторами подано узагальнену характеристику того, що рівень сформованості інішомовної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління морськими суднами підвищиться, якщо здійснювати орієнтацію цілей і змісту підготовки здобувачів освіти до формування інішомовної компетенції на задоволення індивідуальних освітніх потреб і стимулювання професійного зростання. Обґрунтовано думку, що сучасні заклади освіти повинні миттєво реагувати на зміни та потреби здобувачів освіти в різних сферах, готуючи висококваліфікованих фахівців і розробляючи інноваційні навчальні плани. Обґрунтовано ідею, що регулярні зміни в навчальних програмах можуть бути досить ефективними для формування інішомовної компетенції, це пов'язано з тим, що англійська мова спеціального вжитку (АМПС) має бути адаптованою до потреб здобувачів освіти (даючи змогу ефективніше вивчати свою спеціалізацію), а також до цільових потреб студентів (даючи змогу ефективно функціонувати мовою в цільових ситуаціях).

Ключові слова: англійська мова за професійним спрямуванням, навчальні потреби, морська англійська мова, викладання морської англійської мови, майбутні судноводії, морські заклади вищої освіти, фахівці морської галузі.

Iryna SHVETSOVA,*orcid.org/0000-0002-6801-5204**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the English Language Department for Deck Officers**Kherson State Maritime Academy**(Kherson, Ukraine) isvecova581@gmail.com***Valeriia BONDARENKO,***orcid.org/0000-0001-5004-9855**Lecturer at the English Language Department for Deck Officers**Kherson State Maritime Academy**(Kherson, Ukraine) valeo2valeo@gmail.com*

METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE: ANALYSIS OF EDUCATIONAL NEEDS

The paper justifies the idea that English for Specific Purposes (ESP) course should prepare students for the professional sector. This study aimed to investigate the needs of education applicants studying under the Marine English program for future maritime in navigation and ship handling at sea. The research employed a mixed-methods strategy that includes both quantitative and qualitative research. The article investigates cognitive interest in the subject of General English (GME) and Specialized Maritime English (SME). The need to learn each English language skill (speaking, reading,

listening, and writing) was clarified. Based on the analysis, it was found that the results showed that the majority of education applicants learn English to help them advance in their careers. The authors have generalized that the level of formation of foreign-language competence of future specialists in navigation and ship management will increase if the goals and content of education of students to form foreign-language competence are focused on the satisfaction of individual educational needs and stimulation of professional growth. It has been argued that modern educational institutions need to respond instantly to changes and needs in different fields by training highly qualified professionals and developing innovative curricula. The idea that regular changes in the curriculum can be quite effective in building foreign language competence is justified by the fact that English as a Special Language (ESP) must be adapted to the needs of applicants (enabling them to learn their specialization more effectively) as well as to the target needs of students (enabling them to function effectively in target situations).

Key words: *English for Specific Purposes, educational needs, Maritime English, teaching Maritime English, teachers of English for Specific Purposes at higher educational establishments, future navigators, maritime institutions of higher education, specialists in the maritime industry.*

Постановка проблеми. Зростання світової наукової, технологічної, соціальної та комерційної діяльності збільшило потребу у вивченні англійської мови спеціального вжитку (АМПС). Протягом останніх десятиліть попит на навчання англійської мови спеціального вжитку (АМПС) продовжує займати пріоритетні позиції, основною причиною цього є продовження професійного розвитку фахівців. У зв'язку з визначеною потребою включення курсу англійської мови спеціального вжитку (АМПС), що відповідає реальним потребам спеціалізації, до навчальної програми є важливим завданням. Підготовка фахівців професійного спрямування включає комплекс компонентів, серед яких – аналіз навчальних потреб здобувачів освіти, що лежить в основі формування іншомовної компетенції.

Укладання навчальної програми, яка має виявляти очікування та потреби здобувача освіти у формуванні іншомовної компетенції, є передумовою успішного навчального процесу. Ураховуючи потреби ринку праці, вимоги Міністерства освіти й науки України, можемо констатувати, що виникає потреба в постійних корегуваннях навчальних програм. Ці та низка інших проблем і зумовлюють актуальність дослідження. Важливими є питання ефективності системи навчання та розвитку в професійній освіті. Однією з базових умов, що впливає на успішність подальших зусиль у підготовці майбутніх фахівців, є вивчення потреб здобувачів освіти, їхніх очікувань стосовно змін на ринку праці.

Аналіз досліджень. Сучасний стан і перспективи впровадження англійської мови спеціального вжитку (АМПС) досліджували М. М. Кокор, І. А. Сорока, Р. Х. Собирова, Ю. М. Жилієва; сучасні тенденції в навчанні англійської мови за професійним спрямуванням обґрунтовує М. Ю. Шумило, А. В. Беляєва; стан контролю рівня володіння англійською мовою в немовних ЗВО України є предметом дослідження Н. Ю. Тодорова, Н. А. Сидорова, О. В. Боговая.

Аналіз потреб студентів відповідно до цільової ситуації в навчанні англійської мови спеціального вжитку був предметом наукового пошуку Н. О. Микитенко, А. М. Котловський.

Заслуговує на увагу теоретичне дослідження й емпіричні узагальнення основних аспектів діяльності викладачів англійської мови за професійним спрямуванням (АМПС) М. М. Кокор, зокрема обґрунтування актуальності аналізу навчальних потреб здобувачів освіти в процесі планування навчальної програми, потреби в розширенні співпраці викладачів з фахівцями профільних дисциплін, необхідності застосування рефлексії в щоденній професійній практиці (Кокор, 2015: 1).

Мета статті – проаналізувати потреби формування іншомовної компетенції майбутніх фахівців з навігації й управління морськими суднами.

Для реалізації мети дослідження, відповідно до логіки наукового пошуку, передбачено розв'язання таких завдань:

- процес збору та оцінки потреб здобувачів освіти;
- аналіз отриманих результатів;
- обґрунтування важливих компонентів, необхідних для розробки ефективної навчальної програми, відбору матеріалів, оцінювання, що забезпечить відповідність і користь курсів здобувачам освіти.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова спеціального вжитку (АМПС) є важливим інструментом для покращення знань англійської мови під час підготовки до професійного напряму, тобто має бути зосереджена на потребах здобувачів освіти в їхніх професійних сферах. Актуалізація уваги до розробки й упровадження курсу англійської мови за професійним спрямуванням має бути з урахуванням суттєвих відмінностей від вивчення загальної англійської мови. У зв'язку з цим перед викладачами постало завдання – розробити різні навчальні програми, а також навчально-методичне забезпечення курсів, вивчаючи цілі навчання для кожного предмета, щоб розробити

курс, який буде водночас цікавим для студентів та ефективним для їхньої майбутньої кар'єри. Таким чином, навчальну програму необхідно вдосконалити, щоб мінімізувати невідповідності між потребами учнів і матеріалом навчання.

Вивчення потреб у навчанні та розвитку майбутніх фахівців є одним із ключових факторів, що впливають на реалізацію успішної діяльності, слугують орієнтирами для інвестування ресурсів і реагування на наявні та майбутні виклики, мотивують на досягнення визначених цілей у професійному становленні.

Як мінімум, можна виокремити такі потреби в навчанні та розвитку: *організаційний*, передбачає аналіз потреб, які впливають на всю організацію (з урахуванням загальної перспективи), включає аналіз стратегічних цілей і дає змогу оцінити прогалини між теперішніми потребами й кінцевими цілями; *функціональний* – передбачає аналіз потреб у розвитку навичок відповідно до сфери спеціалізації, тобто визначення пріоритетів щодо акценту на певні мовні навички – читання, письмо тощо.

Вивчення потреб вважаємо важливим етапом при розробці навчальних цілей, підборі навчальних матеріалів, відповідних методів і ресурсів навчання. Аналіз потреб стосується визначення очікувань студентів від курсу, оцінки поточної ситуації, виявлення недоліків у забезпеченні навчального процесу. Крім того, аналіз мовних потреб у навчанні англійської сприяє визначенню вимог, недоліків і бажань з точки зору студентів, викладачів та установи.

Дослідницьку діяльність спрямовано на подолання суперечності в професійній підготовці майбутніх фахівців з навігації й управління морськими суднами, а саме між необхідністю формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців і недосконалістю методичних засад формування готовності до неї здобувачів освіти на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

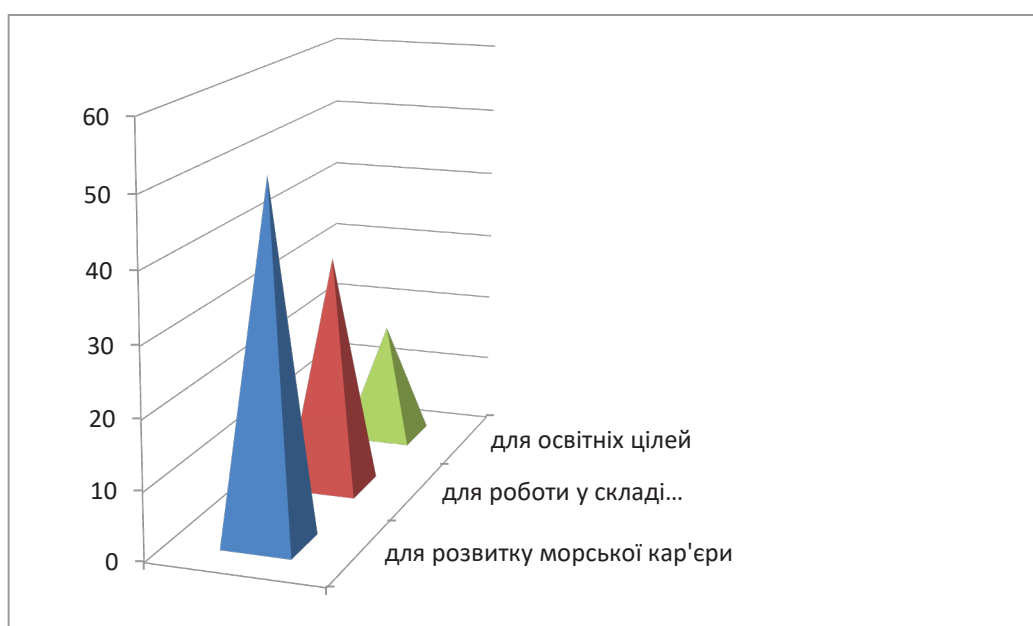
Дослідження проводилося з використанням кількісних і якісних методів. Учасники були вибрані випадковим чином із 60 студентів і 30 випускників. Для вивчення даних, зібраних з анкет, використаний описовий якісний підхід. Для збору даних за допомогою анкети використовувалися такі методи: (1) визначення відповідей здобувачів освіти; (2) сортування відсотка відповідей; (3) визначення потреб здобувачів освіти.

Основний зміст дослідження:

– визначити пізнавальний інтерес до предмета «Англійська мова загального вжитку та спеціалізована морська англійська мова».

– з'ясувати необхідність вивчення навичок англійської мови (говоріння, читання, аудіювання, письмо).

З метою вивчення пізнавального інтересу здобувачів освіти до дисциплін, що вивчаються у ЗВО, запропоновано включити до розкладу будь-яку кількість занять із різних навчальних дисциплін, що передбачені й не передбачені навчальним планом, а також вилучити ті, що не цікаві з точки зору майбутньої професійної діяльності. На основі якісного аналізу зробили висновки про

Діаграма 1. Мета вивчення англійської мови

наявність інтересу здобувачів освіти до вивчення дисципліни «Морська англійська мова», так як цей предмет був унесений у розклад на кожен день. Англійська мова загального вжитку була відсутня в загальному розкладі, але запропонована як факультативний (додатковий) захід.

Також було проведено напівструктуроване інтерв'ю, щоб краще зрозуміти труднощі, з якими стикаються здобувачі освіти під час вивчення спеціалізованої морської англійської мови. У ході опитування були запропоновані питання для збору даних про методи навчання курсу англійської мови для спеціальних цілей, джерела матеріалів, тривалість курсу, зміст навчальної програми.

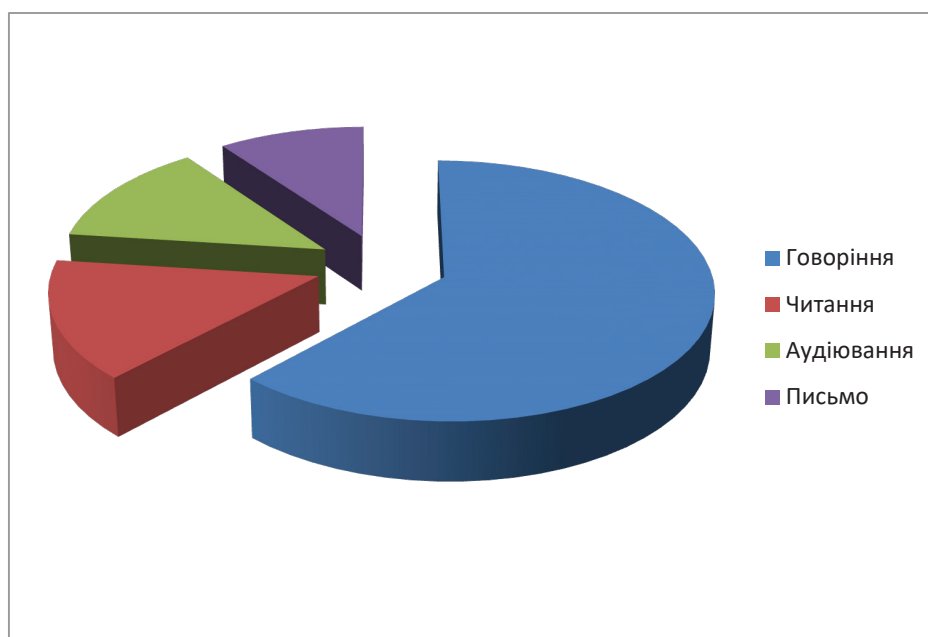
Як видно з діаграми 1, 51 відсоток учасників вважає, що вивчення англійської мови *сприяє успішному розвитку їхньої подальшої кар'єри*, тоді як 34 відсотки відповіли, що це *однаково важливо для роботи в міжнародному середовищі в складі багатонаціональних екіпажів*. Для *освітніх цілей* вивчають 17 відсотків, при цьому 5 відсотків – для участі в міжнародних конференціях, форумах, міжнародних проектах (підтримка продовження навчання). Основною метою здобувачів освіти, які вивчають англійську, є підтримка їхньої майбутньої кар'єри. Ці результати можуть слугувати керівництвом для розробки навчальної програми та підготовки навчальних матеріалів.

Діаграма 2 підкреслює пріоритет знань англійської мови, які потрібні майбутнім фахівцям з навігації й управління морськими суднами. Результати показали, що говоріння (62 відсотки) –

найважливіший аспект. Читання та розуміння текстів посідало друге місце (15%), аудіювання (13%) – третє, письмо (10%) – четверте. Доведено, що спілкування є пріоритетом студентів у вивченні англійської мови. Вони вимагають розвитку навиків спілкування. Вивчення іноземної мови за допомогою мовлення є природним підходом, тоді як читання та розуміння тексту, а також аудіювання та письмо є допоміжними навичками.

Отже, можемо підсумувати, що метою вивчення англійської мови студентів є продовження їхніх майбутніх професій. Пріоритети в навчанні були визначені на основі спеціальних знань англійської мови, які здобувачі освіти застосовували в ході проходження морської практики.

Під час інтерв'ювання з'ясовано, що здобувачі освіти бажають активного середовища під час практичних занять, де їхня діяльність є центральною, а вчитель виконує роль фасилітатора. Для заохочення здобувачів освіти до комунікативної діяльності робота в парах і групах є ефективними формами взаємодії. Однак, перш ніж здобувачі зможуть спілкуватися, їм потрібно спочатку оволодіти словниковим запасом, навиками аудіювання тощо. Дослідження показало, що традиційні підходи, такі як запам'ятовування словникового запасу, граматики та здійснення перекладу, не мотивують здобувачів освіти до покращення комунікативних здібностей. Вивчення мови втрачає цікавість, коли словниковий запас слів і граматичних правил запам'ятовуються без фактичної практики.

Діаграма 2. Пріоритет володіння навичками спеціалізованою морською англійською мовою

Таки чином, запровадження навчальної програми має бути орієнтовано на потреби здобувачів освіти. Регулярні зміни в навчальних програмах можуть бути досить ефективними для формування іншомовної компетенції, це пов'язано з тим, що англійська мова спеціального вжитку має бути адаптованою до потреб здобувачів освіти (даючи змогу ефективніше вивчати свою спеціалізацію), а також до цільових потреб студентів (даючи змогу ефективно функціонувати мовою в цільових ситуаціях). Студенти усвідомлять цінність курсу мови, призначеного для задоволення

їхніх потреб, і вони будуть більше спрямовані на вивчення.

Висновки. Рівень сформованості іншомовної компетентності майбутніх фахівців з навігації й управління морськими суднами підвищиться, якщо здійснювати орієнтацію цілей і змісту підготовки здобувачів освіти до формування іншомовної компетенції, на задоволення індивідуальних освітніх потреб і стимулювання професійного зростання. Сучасні заклади освіти повинні миттєво реагувати на зміни та потреби в різних сферах, готуючи висококваліфікованих фахівців і розробляючи інноваційні навчальні плани.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кокор М. М. Сучасні виклики у діяльності викладачів англійської мови за професійним спрямуванням у вищій школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2015. № 1. С. 188–195.
2. Johns A. M., Dudley-Evans T. English for Specific Purposes: International in Scope, Specific in Purpose. *State of the Art TESOL Essays: Celebrating*, 1991. № 25. P. 115–132. Retrieved from: <https://doi.org/10.2307/3587465> (accessed 10 July 2021).

REFERENCES

1. Kokor M. M. (2019) Suchasni vyklyky u diyal'nosti vykladachiv anhliys'koyi movy za profesiynym spryamuvannyam u vyshchiiy shkoli [Challenges for teachers of English for specific purposes in higher education]. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: pedagogy*, No 1, pp. 188–195 (in Ukrainian)
2. Johns A. M., Dudley-Evans T. (1991) English for Specific Purposes: International in Scope, Specific in Purpose. *TESOL Quarterly* (electronic journal), no. 25, pp. 297–314. Retrieved from: <https://doi.org/10.2307/3587465> (accessed 10 July 2021).